

ՍԿԻՋԲ ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐԻԶԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՀԱՊԵՏԸ՝ "ՍԵՂԱՊԱՐՏ", ՅԱԿՈԲ

Հայ տպագրութեան սկզբնաւորութիւնը կ'մնայ դժբախտաբար մթութեան մէջ:

1512ին Վենետիկի մէջ առաջին անգամ Հայերէն գիրք մը տպագրելու գաղափարն յղացող այդ հերոսը, որ ազգային լուսաւորութեան և վերածնութեան առաջնորդ ու պատճառ կ'հանդիսանար, չգիտցուիք թէ ինչպէս այս գործին փարած է, ինչպէս Վենետիկ հասած է և ինչ պատճառներէ թելադրուած Հայերէն գիրքեր տպագրելու մղուած էր:

Հայոց յարաբերութիւններն հնորայն Վենետիկի հետ՝ Ռուբինեանց ժամանակէն սկսեալ Հայք առևտրական յարաբերութիւններ ունեցած էին Վենետիկի հասարակապետութեան հետ՝ երբ տպագրութեան արհեստը կ'հասնէր յոյժ բարձրած վիճակի մը այդ շքեղ քաղաքին մէջ, հոն արդէն գոյութիւն ունէր բաւական ճոխ Հայկական գաղթականութիւն մը, որ ունէր իր որչ կազմակերպութիւնը, եկեղեցին, «Հայոց տունը» (հիմնուած 1253ին), իր իշխանաւորներն և ներկայացուցիչները, հաստատուած ու արտօնեալ վաճառականները: Հայ գաղութը Վենետիկի մէջ ունէր դիրք մը և նշանակութիւն մը: Վենետիկի Հայերը քաղաքին մէջ այդքան ուշագրաւ գործարարական հասնող արհեստի մը անտարբեր չէին կրնար մնալ, եթէ մնային ալ՝ այդքան քաղաքի մէջ տպարաններու միջև տիրող մրցումը, որ մղած էր այդ տպարանները զանազան ազգաց վերաբերեալ տպագրութիւններ ընելով իրենց գոյութիւնը պահելու, պիտի դուրսը անոնցմէ մէկը՝ անպատճառ շեղանկաւ: Հայերէն լեզուով տպագրութիւններ ընելու: Հայ մըն էր որ առաջին անգամ Հայ տառերով գիրք տպագրելու գաղափարն ունեցաւ, թէ օտար մըն էր որ շահու համար Հայերէն գիրքեր տպագրէր: Ասիկա կ'մնայ անձանօթ և խնդրական, որչափ ատեն որ նոր լոյս մը չսփռուի մութին մէջ մնացած Վերջապարտ Յակոբին անձին և D. I. Z. A. չորս տառերուն տակ ծածկուած տպարանին վրայ:

Վենետիկի հասարակութեան մէջ օտարներն արտօնուած չէին տպարան բանալու, որով այդ գիրքերը օտար տպարանի մը մէջ տպուած ըլլալու են ապահովաբար:

Յակոբի ձեռքով տպագրուած են միայն հինգ գիրքեր. 1. Պարտաւանդ (1512), 2. Պարտաւանդ (Խորհրդատետր Ս. Պատարագի) (1513), 3. Ուրբանոսի գիրքը (1513), 4. Տարբար (1513), 5. Ալբերտ (1213), որոնք

ենթադրել կրնան առ թէ՛ այս հրատարակութեանց մէջ շահախնդրութիւնը կամ առևտրական ըմբռնումն աւելի շատ տեղի ունի քան թէ գրական—մտնեղարարական ճաշակը: Տպագրուած ըլլող գիրքերն ալ՝ ինչպէս կ'տեսնուի ժամանակին ժամանակութեան համապատասխան, ամէնէն շատ փնտռուած գործերն են:

Նախ՝ տպագրական արուեստի տեսակետով, մէջ բերուած նմոյշներէ կ'երևայ թէ անոնց տպագրութիւնը կ'կրէ նախնական արուեստի մը բոլոր հետքերը, ինչպէս կ'երևայ իր տպագրած Ալբերտի մէկ էջին նմանահաստութեան մէջ, զոր հոս կ'ընենք:

Վերջապարտ

Ջառնայնիցարանականի. և յետոյ յիշդեմանի: Վասցիսիմաստնաւար քն. Թեհրուկերբար թ. կամկիսայսի. որ լիսիսաստիսիսյն. կամսյծեղ ջիւրն. կամեցուլն: Լայաարամակե Նայիսիսամարդոյն. որ լիսիսատիսիսիլեոն. կամեղրչոսն. և ամեկաւորն: Լայիզհողլուքա միտցմիլաքաինըւղիբար. գիւ ճակատակեմմեմեանց. իրբարբիորնչորե քալթի. կպարտապակացի: իրբարթէն իրաւ նարոննկանար քնի յարեմոտաարացի. ճայաւնկանաց. և ամամնիսյոյպարտանաւան:

Վերջապարտ Յակոբի տպագրած գիրքերուն նմանց՝ Պարտաւանդ տպագրութեան տեսակետով աւելի նախնական հանգամանք մը ունի քան թէ յաջորդները, զի բոլոր միւսները կ'սկսին զարդազրեքով, իսկ Պարտաւանդը կ'սկսի պարզ երկաթագրով եւ հարկ գիրքին կէտէն յետոյ կ'գործածուին զարդազրեքը: Հաւանօրէն Հայ տպագրութեան անձանօթ նախնայոր՝ Յակոբ իր ծրագրեր փութով իրագործելու տնայարկով, պարզ գրերու եւ զլիսագրերու պատրաստութենէ յետոյ, գործի սկսած էր և զարդազրեքու պատրաստութիւնը յետոյ մտածած էր:

Իրական դիտելի է որ գիրքը շատ

